

Jancsó Gábor*

Az új Büntetőeljárás törvény első novellája: a nyomozást érintő változások II.

BEVEZETÉS

A Fontes Iuris előző számában részletesen bemutatam a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) eddigi kisebb módosításait, azok tartalmát és a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról 2020. évi XLIII. törvény, a Be. első novellája előkészítésének folyamatát.¹ A Be. novella átfogó kísérletet tett arra, hogy a Be. hatálybalépése óta összegyűlt jogalkalmazói tapasztalatokat hasznosítsa, és a Be. rendszerének, jogintézményeinek koherenciáját az eredeti jogalkotói szándék mentén javítsa vagy éppen fokozza. A törvény belső kodifikációs következetlenségeinek kiküszöbölését célozta a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy státuszának átfogó rendezésére is. A Fontes Iuris előző lapjain e jogintézmény és az ezzel érintett szabályok bemutatására, elemzésére is sor került.

A Be. novella azonban több más ponton is érintette a nyomozás szabályait, amelyek esetében legalább ennyire indokolt a módosítások céljának, indokainak megismerése. A jelen tanulmány ennek megfelelően tekinti át a nyomozást érintő további jelentősebb változásokat, így a védő kirendelésével, az ún. Barnahus módszer alkalmazásával, a leplezett eszközök alkalmazásával, valamint a jegyzőkönyv hitelesítésével kapcsolatos szabályokat.

A VÉDŐ KIRENDELÉSE

A Be. egyik lényeges és koncepcionális célkitűzése volt a védő kirendelése jogintézményének megreformálása. Az intézményt érintő negatív tapasztalatok² azt mutatták, hogy

a kirendelés jogintézménye nem töltötte be megfelelően a hatékony védelemmel kapcsolatos funkcióját, az alkalmazás esetenként visszaélészerű volt, kialakult az ún. „házi védő” nemkívánatos intézménye. A jogi környezet változását egyaránt szorgalmazta a Magyar Ügyvédi Kamara, csakúgy mint a területet vizsgáló civilszervezetek, de a kirendelt védőkkel kapcsolatos negatív tapasztalatok miatt a bíróság és az ügyészség is változást sürgetett, hiszen a hiányosságok esetenként az eljárási cselekmények érvényességét is érdemben érintették.

Az egyik rendszerszintű probléma az volt, hogy a kirendelő hatóság diszkrecionális döntésén múlt, hogy pontosan melyik ügyvéd járhat el kirendelt védőként. A korábbi rendszerrel szemben megfogalmazott kritika röviden azt jelentette, hogy a védő személyének meghatározásával kapcsolatos diszkrecionális döntés következtében egyfajta érdekközösség alakult ki a kirendelő hatóság és a kirendelt védő között. A hatóság érdekelt volt abban, hogy számára „keves vizet zavaró”, készséges védőt rendeljen ki, a védő pedig nyilvánvalóan nem szolgálta a terhelt érdekét, annak ellenére, hogy a védőnek elsősorban éppen a terhelt érdekében kellene eljárnia. Az ország egyes területein ugyan megindultak olyan önkéntes jogalkalmazói próbálkozások, amelyek a védőként eljáró ügyvéd kijelölését automatizált, véletleneszerű vagy elérhetőségi alapon végezték, de ezek általánosságban nem terjedtek el.

Szükség volt tehát olyan jogalkotói beavatkozásra, amely (szabályozási) rendszer szinten képes kiküszöbölni a kirendelő és a védő közötti érdekközösséget. Lényeges volt ugyanakkor annak biztosítása is, hogy a rendszer reálisan működőképes és üzembiztos legyen. A reális működőképesség azt jelentette, hogy a rendelkezésre álló erőforrásokkal, technikai lehetőségekkel működtethető rendszert kell kiépíteni. A Be. előkészítése során voltak ismereteink különböző³ informatikai

* Jancsó Gábor: Igazságügyi Minisztérium, Büntetőjogi Jogalkotásért Felelős Helyettes Államtitkárság, helyettes államtitkár.

1 JANCsó Gábor: *Az új Büntetőeljárás törvény első novellája: a nyomozást érintő változások I.*, Fontes Iuris 2020/3. 27–35. o.

2 Lásd e körben: Az alapvető jogok biztosának jelentése az AJB-3107/2012 számú ügyben; 8/2013. (III. 1.) AB határozat a védő értesítésével kapcsolatban; újságcikk: „Egy év alatt 267 kirendelést kapott egy ügyvéd a XIX. kerületi rendőrkapitányságtól” <https://atlatszo.hu/2019/01/24/egy-ev-alatt-267-kirendelést-kapott-egy-ügyvéd-a-xix-kerületi-rendorkapitányságtól/> (letöltve: 2020. december 6.); Magyar Helsinki Bizottság a tárgykört érintő tanulmányai: Védtelenül – javaslat a magyar kirendelt védői rendszer reformjára (2007), A gyanú árnyékában – kritikai elemzés a hatékony védelemhez való jog érvényesüléséről (2009), Lépések egy átlátható kirendelt védői rendszer irányába – kutatási beszámoló (2012).

3 Ismereteim szerint például Belgiumban hoztak létre olyan informatikai alkalmazást, amely lényegében lehetővé tette a terhelt számára, hogy a kirendelhető és az adott időben fizikailag is elérhető védők közül maga válasszon. A mai kor informatikai lehetőségeit ismérve egy ilyen rendszer kialakítása nyilvánvalóan nem elképzelhetetlen, ugyanakkor a későbbiekben bemutatott közfeladati jelleg, illetve hazai realitások okán az ilyen megoldások részletesebb tanulmányozására nem került sor. Meg kell ugyanakkor említeni, hogy önkéntes alapon hazánkban is megindultak ilyen fejlesztések, amelyek jelenleg is alkalmazhatók: <http://www.e-umk.hu/>.

megoldásokról, de azok bevezetése nem volt reálisan elvárható, hiszen országos szinten, akár kevésbé frekvencián is biztosítani kellett a kirendeléssel kapcsolatos közfeladat ellátottságát, miközben egy ilyen jellegű informatikai rendszer kialakításának, működtetésének feltételei sem álltak fenn igazán (elérhetőségek, nyilvántartások hiányossága, informatikai eszközökkel való ellátottság problémái stb.). Másrészt üzembiztos működésre volt szükség, ami azonban elsősorban nem a technikai üzembiztosságot jelentette. A büntetőeljárások menete időnként az eljárási cselekmények rendkívül gyors végrehajtását teszi szükségessé. A védők feladatának érdemi ellátásához elengedhetetlen, hogy az értesítésük, megjelenésük valóban biztosított legyen⁴, emellett egyes esetekben, a védő tényleges jelenléte is kötelező⁵, vagyis távollétében az eljárási cselekmény nem tartható meg. Az elérhetőséggel, részvétellel kapcsolatos mulasztás vagy a büntetőeljárás folytatását akadályozza vagy törvénysértővé – azaz haszontalanná – teszi az eljárási cselekményt, cselekményeket. Ezért biztosítani kellett, hogy a nem a hatóság által determinált védő ténylegesen elérhető is legyen, illetve azt is, hogy amennyiben a kijelölt védő megjelenése akadályoztatott, ez a körülmény megfelelő garanciákkal kiküszöbölhető, a kijelölt védő helyettesítése megoldható legyen.

A Be. kodifikációs előkészítése során, mindezen elvárásokra figyelemmel, egy olyan új eljárásrend alakult ki, amely alapvetően a Magyar Ügyvédi Kamarához telepítette a védő személyének kijelölésével kapcsolatos feladatokat. Emellett a nyomozás során a kijelöléssel kapcsolatos mulasztás, kizárási ok vagy a védő akadályoztatása esetén a szabályozás – átmeneti jelleggel – lehetőséget biztosít az eljáró szerv által kijelölt helyettes védő bevonására is. Az új rendszer kétségtelenül kötöttséget és minden informatikai fejlesztés ellenére némi adminisztratív teher növekedését eredményezett, hiszen a korábbi egyezményes kirendelést, kétmozzanatú eljárási cselekménnyé – kirendelés és kijelölés – alakította. A nehézségeknek a kezdetekben leginkább informatikai okai voltak, ugyanakkor a jogalkalmazó szervek – elsősorban a Magyar Ügyvédi Kamara és a Rendőrség, illetve a Nemzeti Adó- és Vámhivatal – hatékony együttműködésének hála, a technikai nehézségek idővel többnyire elhárultak, az alkalmazás egyszerűsödött, megbízhatóvá vált.

A technikai problémák mellett ugyanakkor érdemi jogalkalmazói nehézségek is felszínre kerültek, amelyek a nyomozás során oly jellemző azonnali, illetve munkaidőn kívüli – éjjel, hétvégén – történő kirendelésekkel és a védőkkel való kapcsolatfelvétel nehézségeivel voltak összefüggésben. A hatóságok oldalán nehézséget okozott a Be. 47. § (2) bekezdés c) pontjának alkalmazása, amely szerint, ha a kijelöléskor a kijelölt védő szabályszerű idézése vagy értesítése a védő *elérhetetlensége* miatt nem lehetséges és az eljárási cselekmény

elvégzése nem mellőzhető, helyettes védő útján kell a védő *jelenlétéről* gondoskodni. A jogalkalmazói visszajelzések alapján bizonytalanság alakult ki az *elérhetetlenség* értelmezésével kapcsolatban, amely fogalom valóban előzmény nélkül került be a szabályozásba. Az elérhetetlenség különösen a védő sürgős – jellemzően éjjel foganatosítandó eljárási cselekményeknél – idézésénél/értesítésénél jelentett problémát, ahol a szabályszerű, jellemzően rövid úton történő idézéssel/értesítéssel konkuráló, illetve abba integrálódó új fogalommal vált, vagyis az elérhetetlenség lényegében az idézés/értesítés szabályszerűségét, végső soron pedig az eljárási cselekmény érvényességét érintő feltétellé vált. A gyakorlatban így egyfajta védőkényszer alakult ki, amelyet a jogalkalmazók – elsősorban a nyomozó hatóságok – azzal oldottak meg, hogy szinte automatizmussá vált a helyettes védő bevonása. A helyettes védő személyének kijelölése a Be. 49. § (4) bekezdése alapján a kirendelő szerv feladata, vagyis e jogintézmény tömeges alkalmazása a korábbi érdekközösség „visszatérésével” fenyegetett, és az új rendszer által kialakított garanciák annulálását eredményezte.⁶ Emellett az az egyértelműen *contra legem*⁷ joggyakorlat is elkezdett kialakulni, hogy a helyettes védő kijelölését követően az eljáró nyomozó hatóság a továbbiakban a helyettes védőt vonta be érdemben az eljárásba a kamara által kijelölt védő helyett.⁸ A helyettes védő kirendelésével kapcsolatos automatizmus emellett az adminisztratív terhek indokolatlan növekedésével is járt, hiszen adott esetben akkor is helyettes védő bevonásáról döntöttek, amikor arra nem lett volna szükség, ráadásul ebben az esetben a védő tényleges jelenlétéről is gondoskodni kellett.

Jogalkalmazói problémák a védők oldalán is jelentkeztek, mert a kirendelést ellátó védői tapasztalatok arról tanúsítottak, hogy az ügyvédek számára legalább ilyen nehézkes volt a nyomozó hatóság elérése.⁹ Amennyiben ugyanis a kirendeléssel kapcsolatos értesítést – tipikusan telefonhívást – nem tudták azonnal megválaszolni, úgy a későbbiekben visszahívható telefonszám vagy az ügyintéző elérhetőségének hiányában a kamara által kijelölt védők nem tudtak ténylegesen kapcsolatba lépni a nyomozó hatósággal és így biztosítani részvételüket az eljárásban, még akkor sem, ha erre egyébként lehetőségük is lett volna és az szándékukban is állt.

A büntetőeljárásban eljáró szervek részéről a fenti problémák – szinte automatikusan – a régi szabályozás iránti igényt hozták felszínre: egyrészt a kamarai kijelölési kompetencia csökkentését, másrészt a helyettes védő jelenléti kötelezettségének megszüntetését fogalmazták meg. Látható, hogy mindkét igény rendszerszinten bontotta volna le az új szabályozás garanciális elemeit. A kamarai kijelölés hiánya megkerülhetetlenül a korábban kifogásolt érdekközösség veszélyét hozta volna vissza, míg a helyettes védő jelenléti

4 8/2013. (III. 1.) AB határozattal megállapított alkotmányos követelmény: „az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdéséből fakadó alkotmányos követelmény, hogy a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 48. § (1) bekezdésének alkalmazásakor a terhelt érdekében kirendelt védőt a terhelt kihallgatás helyéről és időpontjáról igazolható módon, olyan időben értesítsék, hogy a kirendelt védőnek lehetősége legyen az eljárási törvényben foglalt jogait gyakorolni és a terhelt kihallgatáson részt venni. Ilyen értesítés elmaradása esetén, a terhelt vallomása bizonyítékként nem értékelhető”.

5 Be. 682. § (2) bekezdés.

6 A védőkijelölés és -kirendelés gyakorlata az új Be.-ben https://www.helsinki.hu/wp-content/uploads/MHB_vedokijeloles_kirendeles.pdf (letöltve: 2020. december 6.).

7 Be. 49. § (5) bekezdés: A helyettes védő kirendelésének hatálya a védő távollétében lefolytatott eljárási cselekmény befejezéséig tart.

8 <http://ugyvedforum.hu/cikkek/2019/10/nyitottan-a-felvetodo-problemak-elott-kirendelt-vedoi-konferencia-a-buk-ben> (letöltve: 2020. december 6.).

9 <http://ugyvedforum.hu/cikkek/2019/10/nyitottan-a-felvetodo-problemak-elott-kirendelt-vedoi-konferencia-a-buk-ben> (letöltve: 2020. december 6.).

kötelezettségének elmaradása teljesen formálissá tette volna a védő szabályszerű értesítésének kötelezettségét, illetve az azal kapcsolatos erőfeszítéseket, hogy a kamara által kijelölt védőt elérjék. Ez utóbbi esetben ugyanis elegendő lenne a kijelölt védő formális – minimálisan szabályszerű – értesítése, az értesítés eredménytelenségének deklarálása, a helyettes védő tájékoztatása és távolléte tudomásulvétele, amelyet követően az eljárási cselekmény a védő (kijelölt és helyettes) távollétében minden további nélkül törvényesen megtertartható. Nem igényel különösebb magyarázatot, hogy egy ilyen tartalmú, formális joggyakorlat nyilvánvalóan nem lenne megfeleltethető a hatékony védelemhez való jog Alaptörvényben és Be.-ben meghatározott alapelveivel.

Az egyeztetések során ugyanakkor megállapítható volt, hogy

- alapvetően csak az azonnali, illetve sürgős esetekben jelentkezik az elérhetlenség problémája, ugyanakkor ebben a körben pontosítást igényel a hatóságok és a védő közötti kommunikációs csatornák lehetőségének biztosítása is;
- indokolt pontosítani a helyettes védő kirendelésének hatályával, az egymást követő eljárási cselekményeken történő alkalmazhatóságával kapcsolatos szabályozást.

Az egyeztetések során az is megállapítható volt, hogy a nyomozó szervek és az ügyvédi kamara között megindult konstruktív együttműködés több esetben kiváló jogalkalmazói megoldásokat eredményezett¹⁰, azonban azok jogszabályi „támogatása” is indokolt.

Mindezek tükrében a Be. novella¹¹ a Be. eredeti jogalkotói koncepcióját, rendszerszintű garanciális elemeit szerencsésen megtartva a nyomozást érintően az alábbi módosításokat tartalmazta:

- egyrészt a sürgős eljárási cselekménynél meghatározta az elérhetlenség fogalmát,¹²
- deklarálta, hogy a helyettes védő jelenléte az eljárási cselekményen kötelező,¹³
- egyes indokolt esetekben csökkentette a helyettes védő bevonására vonatkozó adminisztratív terheket.¹⁴

10 A kétirányú kommunikáció elősegítése érdekében több jó gyakorlat is kialakult: egyrészt a Magyar Ügyvédi Kamara kialakította, hogy a kijelölről maga is értesítést küld a kijelölt védőnek, másrészt a nyomozó szervek részére is elvárás lett, hogy visszahívást lehetővé tevő, a hívószám kijelzését biztosító telefonszámról értesítsék a kijelölt védőt, <http://ugyvedforum.hu/cikkek/2019/10/nyitottan-a-felvetodo-problemak-elott-kirendelt-vedoi-konferencia-a-buk-ben> (letöltve: 2020. december 6.).

11 Meg kell jegyezni, hogy a most bemutatott módosításokat eredetileg a Be. novella tartalmazta, illetve dolgozta ki, azonban azok hatályba lépésére ténylegesen a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készültségről szóló 2020. évi LVIII. törvény rendelkezett 2020. június 18. napjával.

12 Be. 47. § (1a) bekezdés: Az (1) bekezdés c) pontja alkalmazásában az idézés vagy az értesítés 113. § (3) bekezdése szerinti sürgős, illetve 113. § (4) bekezdése szerint történő kibocsátása esetén a kijelölt védő akkor minősül elérhetetlennek, ha a nyomozó hatóság vagy az ügyészség a jogszabályban meghatározott kapcsolatfelvételi lehetőségek útján egy óra alatt nem tud kapcsolatba lépni a kijelölt védővel.

13 Be. 47. § (1b) bekezdés: Az (1) bekezdés szerint kirendelt helyettes védő jelenléte az eljárási cselekményen kötelező.

14 Be. 49. § (4) bekezdés: A helyettes védő kirendelésére a védő kirendelésére vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni azzal, hogy az eljáró védőt a kirendelő bíróság, ügyészség vagy nyomozó hatóság jelöli ki. *Helyettes védőként az eljárási cselekményen jelen lévő, más bűncselekmény*

Az elérhetlenség meghatározása azokban az esetekben szükséges, ha az eljárási cselekmény végrehajtására az idézés/értesítés kibocsátásához képest 2, illetve 24 órán belül kerül sor. Ilyen esetekben gyakorlati elvárás, hogy az eljáró szerv az eljárási cselekmény érdemi lefolytathatósága érdekében ténylegesen is meggyőződjön arról, hogy az Alkotmánybíróság által meghatározott alkotmányos követelménnyel összhangban a védő olyan módon szerzett, szerezhetett tudomást az eljárási cselekményről, hogy a megjelenésére reális lehetősége legyen. Ezért ezekben az esetekben jellemzően rövid úton, telefonon, elektronikus levelezés útján stb. történik a kapcsolatfelvétel, amely során a megszólított fél visszajelzésével egyértelműen igazolható az üzenet átvételének ténye (felveszi a telefont, visszahívja a hívót, válaszolt az e-mail-üzenetre stb.). A Be. novella feladata ebben az esetben az volt, hogy törvényi szinten határozza meg azt az időszakot, ameddig a kirendelő szervnek törekednie kell a kapcsolatfelvételre, és amelynek eredménytelen eltelte után térhet át a helyettes védő bevonására. Az időtartam meghatározása során figyelemmel kellene lenni annak egyensúlyára is, hogy a garanciális elvárás nem eredményezheti az eljárás indokolatlan elhúzódását. Ennek megfelelően a törvény – az előzetes egyeztetések során kialakított szakmai konszenzus alapján – egy órában határozza meg ezt az időtartamot. Emellett a kapcsolatfelvétel – korábban a jogalkalmazók által egyébként már kialakított gyakorlatnak megfelelő – módját és technikai szabályait a kirendelés részletszabályait rendező, az egyes büntetőeljárási cselekményekre és a büntetőeljárásban részt vevő személyekre vonatkozó szabályokról szóló 12/2018. (VI. 12.) IM rendelet (a továbbiakban: 12/2018. IM rendelet) tartalmazza. A nem azonnali [tehát a Be. 113. § (3) bekezdés II. fordulatótól és (4) bekezdésétől eltérő] idézés/értesítés esetén ilyen tartalmú szabályozásra nincs szükség. Ebben az esetben az idézés, értesítés általános – Be. 113. § (3) bekezdés I. fordulója szerinti – szabályai, valamint a kézbesítés szabályszerűségére vonatkozó általános szabályok rendezik a védő elérhetlenségének, az eljárási cselekmény érvényességének kérdését.

A Be. novella emellett a garanciális elvek sérelme nélkül, gyakorlatban joggal felmerülő adminisztratív könnyítést is lehetővé tett az egymást nyomban követő eljárási cselekmények esetében. A gyakorlatban éppen a soron kívüli eljárási cselekmények esetén – tehát a helyettes védő kirendelésével leginkább érintett esetekben – jellemző, hogy a gyanúsított kihallgatást követően nyomban helyszíni kihallgatásra, szembesítésre, bizonyítási kísérletre, felismerésre bemutatásra stb. kerül sor. Ezekben az esetekben a kamara által kijelölt védő ismételt szabályszerű értesítése az eljárási cselekmények végrehajtását lényegében ellehetetlenítené, hiszen minden esetben újabb és újabb kísérletet kellene tenni a kijelölt védő elérésére, illetve ki kellene várni a megjelenésére

elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy vagy terhelte védőjeként eljáró ügyvéd is kijelölhető, feltéve, hogy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személyek vagy terheltek érdekei nem ellentétesek.

Be. 49. § (5) bekezdés: A helyettes védő kirendelésének hatálya a védő távollétében lefolytatott eljárási cselekmény befejezéséig tart. A 47. § (1) bekezdése esetén a helyettes védő a nyomban egymást követően tartott eljárási cselekményeken mindaddig eljárhat, amíg a kirendelt védő meg nem jelenik vagy nem lép kapcsolatba az eljáró ügyészséggel, nyomozó hatósággal.

a Be. 113. § (4) bekezdése szerint biztosítandó időköz, miközben a helyettes védő – kötelező jelenlét terhe mellett – mindvégig jelen van. Ennek elkerülése érdekében a helyettes védő kirendelésének hatálya már kiterjed az egymást nyomban követő eljárási cselekményekre is. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy ilyenkor az eljáró hatóságnak a kijelölt védő irányában nincs idézési/értesítési kötelezettsége sem, hiszen a védelem a helyettes védő útján ténylegesen és érdemben biztosított. A kijelölt védő oldalán pedig megfelelően biztosított, hogy a visszahívást, jelentkezést lehetővé tevő új szabályok miatt az eljárásba bármikor becsatlakozzon, amely esetet – a helyettes védő kirendelése hatályán keresztül – az új szabályozás szintén rendez.

BARNAHUS MÓDSZER ALKALMAZÁSÁNAK TÁMOGATÁSA

A Be. a kezdetektől kiemelt jelentőséget tulajdonított a sértett kíméletének, védelmének, amely szabályozási elv a különleges bánásmódot igénylő személyekre vonatkozó komplex szabályozási rendszerben és annak egyes jogintézményeiben öltött testet. A szabályozás során külön rendelkezések biztosítják a sértett ismételt áldozattá válása elkerülését, a büntetőeljárással együtt járó terhek lehetőség szerinti csökkentését. A gyermekvédelem területén lényegében ugyanezen célok elérése érdekében kezdték alkalmazni az ún. Barnahus módszert¹⁵, amely előbb módszerként, jó gyakorlatként, majd a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.) 61. §-ának módosításával 2019. január 1. napjától szabályozott jogintézményként is testet öltött. Az elhanyagolt és bántalmazott, közülük is elsősorban a szexuálisan bántalmazott gyermekek vizsgálatát és terápiáját végző, valamint – hivatalos szerv megkeresésére – az érintett gyermekek meghallgatását elősegítő szolgáltatást első ízben a Barnahus (jelentése: gyermekház) néven 1998-ban hozták létre Izlandon. Célja a szexuális abúzust elszenvedett gyermek áldozatok megóvása, védelme a bizonyítási és a büntetőeljárás során bekövetkező többszöri kihallgatás retraumatizáló hatásától, valamint a gyermek megóvása az eljárás során jelentkező egyéb, súlyosan traumatizáló tényezőktől (pl. szembesítés a bántalmazóval, nem gyermekbarát-kihallgatás okozta frusztráció, többszöri szakértői meghallgatás, inkompetens kihallgató okozta frusztráció).¹⁶

A módszer – büntetőeljárás szempontból lényeges – sajátossága, hogy a sértett gyermek kihallgatását lényegében egy gyermekvédelmi szakember, pszichológus, a gyermek számára megfelelő környezetben és érthető kommunikációs módszerekkel végzi. Emellett a nyomozó hatóság tagja a kihallgatás menetét a gyermekvédelmi szakemberrel történő kommunikáció útján – tehát nem közvetlen ül a gyermekkel kommunikálva – irányítja. A kihallgatásról felvétel készül, ami így segíti az eljárási cselekményen történtek pontos

rekonstruálását, eredmények felhasználását, és elkerülhetővé teszi a gyermek ismételt kihallgatását.

Mint említettem a Barnahus módszer és annak célja a Be. számára sem volt idegen. A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmény gyermek-, illetve fiatalok sértette a Be. rendelkezései alapján külön döntés nélkül is különleges bánásmódot igénylő személy, akinek a részvételével zajló eljárási cselekményekre rendkívül szigorú szabályok vonatkoznak, arról kép- és hangfelvétel készül, valamint az eljárási cselekményen igazságügyi pszichológus szakértő jelenléte is elrendelhető.¹⁷ Eljárási szempontból ezért „csupán” két kérdés tisztázása volt szükséges, amelyek azonban – a tisztességes eljárásról való jog tükrében – alapvető jelentőségűek.

Egyrészt tisztázandó volt a gyermekvédelmi eljárás keretében történt meghallgatás eredményének felhasználása, ami a Barnahus módszer egyik alapelveivel, a retraumatizáló elkerülésével van összhangban, másrészt rendezni kellett a kihallgatást „ténylegesen” folytató gyermekvédelmi szakember eljárási státuszát és eljárási cselekményhez fűződő viszonyát.

A büntetőeljárásról kívül, adott esetben büntetőeljárás nélkül végrehajtott gyermekvédelmi meghallgatás Be. szerinti eljárási cselekményként történő értékelése összeegyeztethetetlen a büntetőeljárás szabályozási logikájával. A törvény hatálya kizárólag a büntetőeljárásra, az azt folytató szervekre, az abban részt vevő személyekre terjedhet ki. Az eljárás, eljárási cselekmény, bizonyíték, bizonyítási eszköz, bizonyítási cselekmény fogalmakat a Be. határozza meg és illeszti be eljárási rendjébe. Ennek megfelelően a büntetőeljárásról kívül, más ágazati szabályok szerint végrehajtott meghallgatás már ezen formai okból sem minősülhet eljárási cselekménynek. Emellett lényeges, hogy a tisztességes eljárásról való jog – mint a Be.-t átható „szuperelv”¹⁸ – sérelmét jelentené, ha a büntetőeljárásról kívüli cselekményeket a büntetőeljárási cselekményekként értékelnék, anélkül azonban, hogy kiterjednének rá a Be. eljárási garanciái (elfogultsági szabályok, értesítési kötelezettségek, jelenléti szabályok, eljárási cselekmény végrehajtására, rögzítésére vonatkozó szabályok stb.). Önmagában azonban az a körülmény, hogy a gyermekvédelmi eljárás keretében lefolytatott meghallgatás nem minősülhet a Be. alapján definiált eljárási cselekménynek, nem zárja ki a meghallgatás – pontosabban annak eredményének, még pontosabban a meghallgatásról készült felvétel – bizonyítási eszközként történő felhasználását. A Be. 167. § (1) bekezdése a szabad bizonyítás elvét deklarálja, amely alapján egy büntetőeljárásról kívül végrehajtott meghallgatásról elkészült felvétel a büntetőeljárásban okirati bizonyítékként használható fel.

A másik probléma az eljárási cselekményt folytató személy státuszának kérdése volt. A büntetőeljárás másik alapvetése, hogy eljárási cselekményt kizárólag a büntetőeljárásról folytató szervek – bíróság, ügyészség, nyomozó hatóság – folytathat. A Be. alapján egyedül a szakértő az, aki saját jogán, az általa szolgáltatott bizonyíték – szakértői vélemény – elkészítéséhez eljárási cselekmény jellegű tevékenységet végezhet.¹⁹ Ugyan-

15 Bővebben lásd: barnahus.hu

16 Az egyes szociális, gyermekvédelmi tárgyú, valamint egyéb kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2018. évi CXVII. törvény 42. §-ához fűzött miniszteri indoklás.

17 Be. 82. § a) és c) pontok, 87–89. §.

18 TREMMEL FLÓRIÁN: *Magyar büntetőeljárás*, Dialóg Campus, 2001, 69. o.

19 Be. 192. § (1) A szakértő köteles és jogosult mindazokat az adatokat megismerni, amelyek a feladatának teljesítéséhez szükségesek, e célból b) az eljárási cselekményeknél *jelen lehet*,

akkor lényeges, hogy a Be. ezen tevékenységét sem eljárási cselekményként, hanem szakértő vizsgálatként nevesíti. Ennek megfelelő normatív szabályozást tartalmaz a nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól szóló 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet, amely 63. § (2) bekezdése egyértelműen szabályozza, hogy a szakértő nem bízható meg eljárási cselekmény elvégzésével, ha a szakvélemény elkészítéséhez eljárási cselekmény elvégzése szükséges, azt a nyomozó hatóság rendeli el, és – amennyiben a szakértő jelenléte indokolt, az ő részvételével – végzi el.

Ennek megfelelően a büntetőeljárás során nem képzelhető el olyan szabályozás, amely önálló, eljárási cselekmény lefolytatására jogosult személyként határozza meg a Barnahus módszer során eljáró szakembert. A Be. novella ezért a Be. 87. § (1) bekezdését az alábbiak szerint egészítette ki: A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy részvételét igénylő eljárási cselekmény esetén elrendelheti, hogy az eljárási cselekményt igazságügyi pszichológus szakértő vagy a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 61. § (2) bekezdésében meghatározott szolgáltatást végző szaktanácsadó közreműködésével hajtja végre.

A mindössze egy mondatrészbe sűrített módosítás – a korábbiakban kifejtetteknek megfelelően – valójában három sarokpontot is tartalmaz. Egyrészt tisztázza, hogy a Barnahus módszerrel – tehát egy, az eljáró hatóság tagjától különböző, a gyermekkel történő kommunikációban jártas szakemberrel – történő kihallgatás a büntetőügyben eljáró hatóság által végrehajtott cselekmény, ahol a hatóság „segítőjeként” eljáró szakember egy közreműködő, aki tehát nem végzi, nem irányítja az eljárási cselekményt. Ennek megfelelően az eljáró, a közreműködőt bevonó hatóság feladata, hogy az eljárási cselekményt előkészítse, a résztvevők megjelenését biztosítsa, a közreműködőt megfelelően felkészítse, az eljárási cselekmény irányát, az elérni kívánt célt meghatározza. Ugyancsak a hatóság tagja felel az eljárási cselekmény jogszerű végrehajtásáért (értesítések, figyelmeztetések stb.), valamint rendjének megtartásáért. Az eljárási cselekmény konkrét végrehajtása során is lényeges, hogy az a hatóság tagjának irányításával zajlik. A közreműködő és a hatóság tagja között kommunikációt, a Barnahus módszertannak megfelelően a 12/2018. IM rendelet határozza meg. E kommunikáció útján kell biztosítani az eljáró hatóság tagjának, hogy a büntetőeljárás szempontjából lényeges kérdéseket a közreműködő feltegye, illetve a bizonyítás szempontjából releváns tényeket tisztázza. Szintén az eljáró szerv tagja rendelkezik arról is, ha az eljárási cselekményen – a módszertan szabályainak megfelelően – olyan személy is részt vesz, akinek kérdezési, kérdés indítványozási joga van.

Másrészt a módosítás rendezi, hogy a Gyvt. 61. § (2) bekezdése alapján eljárni jogosult személy a büntetőeljárásban

szaktanácsadóként vesz részt. Ez a meghatározás definiálja a közreműködő jogait, kötelezettségeit, eljárási státuszát is. A rendelkezés nem zárja ki, hogy amennyiben a Gyvt. 61. § (2) bekezdése alapján eljárni jogosult személy egyúttal szakértőként is kirendelhető, úgy a hatóság ne szaktanácsadóként, hanem szakértőként vegye igénybe a közreműködését. Lényeges ugyanakkor, hogy amennyiben szaktanácsadóként közreműködött, úgy a Be. 191. § (1) bekezdés g) pontja alapján a továbbiakban szakértőként nem járhat el. A magam részéről ugyanakkor minden esetben aggályosnak tartom az akár a gyermekvédelmi eljárásban, akár a büntetőeljárás során a Barnahus módszerben közreműködő szakember igazságügyi pszichológus – tehát ne közreműködő – szakértőként történő kirendelését, függetlenül attól, hogy az említett kötelező kizárási ok fennáll-e vagy sem. A korábban eljárási közreműködő esetében a gyermek és a meghallgatását végző személy között a Be. 191. § (1) bekezdés d) pontjában²⁰ nevesítetthez hasonló olyan kapcsolat jön létre, amely megítélesem szerint aggályossá teszi, hogy a későbbiekben – például a gyermek befolyásoltságáról, a gyermek által előadottak élményszerűségéről – elfogulatlan szakvéleményt terjesszen elő, mert ilyen esetben a szakvéleményével szükségszerűen korábbi tevékenységét – annak szakmaiságát, helyességét, eredményét – is értékelnie kell.

Végezetül a módosítás lehetőséget biztosít arra is, hogy az eljáró hatóság ne kizárólag a Gyvt. 61. § (2) bekezdése alapján eljárni jogosult személyt vegyen igénybe közreműködőként. Nem vitatva, hogy a Barnahus módszer egy külön, sajátos és rendkívül komplex eljárásrend, amelynek legfeljebb csupán egyetlen eleme a büntetőeljárásban történő kihallgatás lebonyolítása, büntetőeljárás szempontból a módszer egyes elemei akkor is alkalmazhatók, ha (1) gyermekvédelmi eljárás nem indul, (2) gyermekvédelmi szakember kapacitáshiány vagy a Barnahus szolgálat elérhetősége miatt nem tud közreműködni. Ezért a szabályozás tudatosan rugalmas megoldást választott, teret engedve ezzel a jogalkalmazás számára, hogy a Barnahus módszer jó gyakorlatát abban az esetben is alkalmazhassa, ha az egész módszertan valamilyen oknál fogva nem vehető igénybe.

A LEPLEZETT ESZKÖZÖK ALKALMAZÁSÁVAL KAPCSOLATOS VÁLTOZÁSOK

A Be. által a leplezett eszközök tekintetében kialakított új szabályozási rendszerrel már a Fontes Iuris hasábjain is több tanulmány foglalkozott.²¹ A Be., illetve az azzal lényegében párhuzamosan elfogadott, a titkos információgyűjtés szabályainak az új büntetőeljárás törvénnyel összefüggő, továbbá a bírósági végrehajtás során a sértettnek megítélt polgári jogi

c) a terheltől, a sértettől, a tanútól, a vagyoni érdekeltől, az egyéb érdekeltől és az eljárásban kirendelt szakértőtől felvilágosítást kérhet,

e) a kirendelő felhatalmazása alapján a neki át nem adott tárgyi bizonyítási eszközt, elektronikus adatot megtekintheti, megvizsgálhatja, mintavételt végezhet.

(2) A szakértő a vizsgálat során személyt és tárgyi bizonyítási eszközt, elektronikus adatot tekinthet és vizsgálhat meg, a személyhez kérdéseket intézhet.

20 Be. 191. § (1) bekezdés: Szakértőként nem járhat el (...) d) a halál oka és körülményei vizsgálatánál, továbbá a kihantolásnál az az orvos, aki a meghalt személyt közvetlenül a halála előtt gyógykezelt, illetve a halál beálltát megállapította (...).

21 SZATHMÁRY Zoltán: Az új büntetőeljárás törvény leplezett eszközökre vonatkozó szabályozása, Fontes Iuris, 2016/3., JANCÓS GÁBOR: Leplezett eszközök alkalmazásának egyes kérdései, Fontes Iuris, 2018/4.

követelések kielégítési sorrendjére vonatkozó rendelkezések módosításáról szóló 2017. évi XCIII. törvény (a továbbiakban TIGYtv.) jelentősen átalakította a leplezett eszközök alkalmazása szabályozásának logikáját, határozottan elválasztva egymástól a rendészeti, illetve nemzetbiztonsági célú titkos információgyűjtést, a kizárólag a büntetőeljárás keretei között folytatható bűnüldözési célú titkos tevékenységtől.²² A leplezett eszközök alkalmazásának több évtizedes, a titkos információgyűjtés és titkos adatszerzés 2000-es évek elején bevezetett szabályozását megelőző időszakra is visszanyúló gyakorlata számára ugyanakkor az új szabályozás nyilvánvalóan kötöttségeket eredményezett, hiszen egy olyan területen vezette be a bírói és ügyészi ellenőrzést, ahol ez korábban ismeretlen volt. A szabályozás természetesen nem öncélúan, hanem a leplezett eszközök modern megközelítéséhez igazodóan, annak érdekében történt, hogy a titkos eszközök, az alapjogi kereteket megtartva valóban hatékony bűnüldözési eszközökként legyenek alkalmazhatók. Tartani lehetett ugyanakkor attól, hogy a korábbi gyakorlathoz való görcsös ragaszkodás, illetve az új szabályozással járó eddig ismeretlen korlátok okán – a kirendelt védő esetéhez hasonlóan – egy indokolatlan visszarendeződési folyamat indul meg akár a gyakorlatban, akár a jogalkalmazói igényeket befogadó jogalkotás területén. A Be. novella előkészítése során tapasztalt konstruktív javaslatok ugyanakkor megcáfolták e félelmeket és arra engednek következtetni, hogy a gyakorlat mégiscsak elfogadta az új szabályozási koncepciót.

Mindezek ellenére a Be. novella nem hagyhatta teljesen érintetlenül a leplezett eszközök szabályozását. A legnagyobb terjedelmű és jelentőségű módosítás a fedett nyomozó és a titkosan együttműködő személy szabályozását érintette, amely mellett említést érdemel még két újszerű eszköz, egyrészt a kommunikáció tényének és eszközének azonosításához használható új leplezett eszköz [Be. 215. § új (9) bekezdése], másrészt a titkosan együttműködő bevonása, illetve a büntetőeljárásban alkalmazott titkosan együttműködő személy információjának ellenőrzése érdekében alkalmazható műszeres ellenőrzés [a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban: Rtv.) 64. § módosított, illetve új i) és j) pontjai].

A Be. leplezett eszközökkel kapcsolatos új szabályozási koncepciója azon az elven nyugszik, hogy a büntetőeljárásban alkalmazott leplezett eszközök eredménye a törvény erejénél fogva a büntetőeljárás ügyiratainak részét képezi és az a büntetőeljárásban részt vevő személyek számára megismerhető. E rendelkezés alól a törvény a leplezett eszköz alkalmazásának tartamára egyes esetekben átmeneti kivételt enged²³, az alapvetet érintő valódi érdekkonfliktus leginkább a fedett nyomozó és a titkosan együttműködő személy esetében azonosítható, ahol a tisztességes eljáráshoz való jog – a fedett nyomozó, az együttműködő eseményekre gyakorolt befolyásának és az általuk szolgáltatott információ, bizonyíték megismerhetősége, vitathatósága – áll szemben a fedett nyomozó és az együttműködő személyének védelmével.

A fedett nyomozó alkalmazása kivételes, az infrastruktúrára bonyolult, alkalmazása rendkívüli körülményt igényel, az alkalmazás során nem csupán a fedett nyomozó személyét kell védeni, de biztosítani kell a jövőbeni alkalmazhatóságát is.²⁴ Hasonló kockázatok azonosíthatók a hatóságokkal titkosan együttműködő személy esetén, annak ellenére, hogy ezen jogintézmény alkalmazási köre szűkebb. A Be. ennek megfelelően a védelmi intézkedések területén a kezdetektől kiemelt jelentőséget és a tisztességes eljáráshoz való jog sérelme nélkül prioritást biztosított a fedett nyomozó és a titkosan együttműködő személy védelmének, amely két jól elhatárolható esetre bontható: amikor az alkalmazás eredménye a bizonyításban nem játszik szerepet, valamint amikor alkalmazás eredményét bizonyítási eszközként felhasználják.

Az előbbi esetben a védelmi igény biztosítása megelőzi a garanciális elvárásokat, hiszen ilyenkor az alkalmazás eredményét a terhelt terhére nem értékeli, elítélésének alapját nem képezi. Ennek megfelelően a Be. 255. § (6) bekezdése alapján az ügyészség a fedett nyomozó alkalmazásával kapcsolatos ügyiratok zárt kezelését, azaz „kirekesztését” rendelheti el, ha annak eredményét a vád nem kívánja bizonyítékként felhasználni. Garanciális szabály, hogy erre csak bünszervezetbe történő beépülés vagy terrorista csoportba vagy terrorcselekmény feltételeinek biztosításához anyagi eszközt szolgáltató vagy gyűjtő, továbbá terrorcselekmény elkövetését vagy terroristacsoport tevékenységét anyagi eszközök nyújtásával vagy egyéb módon támogató szervezetbe történő beépülés esetén kerülhetett sor. A „kirekesztés” az ügyiratok zárt kezelésének elrendelésével biztosított, amely alapján a büntetőeljárásban részt vevő személyek – ideértve a terheltet, védőt – a fedett nyomozó alkalmazásának még a tényét sem ismerhetik meg. Fontos garanciális elem ugyanakkor, hogy a bíróság a zártan kezelt ügyiratokat megismerheti, így biztosított, hogy a fedett nyomozó alkalmazásának ténye és tartalma – ezáltal esetlegesen jogellenes alkalmazása, beavatkozása – a döntést hozó bíróság előtt ismert lesz. A megismerés azonban torzíthatja a bíróság döntését, ezért a Be. törvényi tilalommal biztosítja, hogy a bíróság nem alapozhatja a döntését a zártan kezelt ügyiratokra, annak eredményét bizonyítékként nem használhatja fel.²⁵

A Be. hatálybalépését követő gyakorlat ugyanakkor rávilágított arra, hogy a Be. indokolatlanul szűken húzta meg e jogintézmény határait, így a fedett nyomozó adott esetben indokolt védelmével szemben a tisztességes eljáráshoz való jog felesleges túlsúlya érvényesült. A Be. 222. § (2) bekezdése alapján a fedett nyomozó alkalmazására több más esetben is sor kerülhet: álvásárlás, rejtett figyelés végrehajtása, dezinformáció továbbítása, bűncselekménnyel összefüggő információk és bizonyítékok megszerzése érdekében. A Be. novella a jogalkalmazói visszajelzések alapján az ügyiratok zárt kezelésének elrendelését kiterjesztette a rejtett figyelés végrehajtása és az információk és bizonyítékok megszerzése eseteire is. Ilyenkor a fedett nyomozó tevékenysége nem befolyásolja a valóságot, így a fel nem

22 TIGYtv. miniszteri indokolás.

23 Be. 249. § (2) bekezdés és 250. § (1) bekezdés.

24 Erről bővebben: MÉSZÁROS Bence: *Fedett nyomozás a bűnüldözésben – doktori értekezés*, 2011, <https://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/meszaros-bence/meszaros-bence-vedes-ertekezés.pdf> (letöltve: 2020. december 6.).

25 Be. 255. § (7) bekezdés.

használt eredmény kirekesztése nem sérti a tisztességes eljárás-hoz való jogot, ha annak eredményét egyébként nem használják fel. Átvásárlás, valamint dezinformáció továbbítása esetén az alkalmazás ténye továbbra sem rekeszthető ki az ügyiratok közül, hiszen a fedett nyomozó alkalmazása ilyen esetekben kifejezetten az események tudatos, illetve megtévesztő befolyásolására irányul, ezért ezekkel összefüggésben biztosítani kell a védekezéshez való jog érvényesíthetőségét akkor is, ha az eredmény a bizonyítás szempontjából nem releváns.

A másik esetkörben a fedett nyomozó alkalmazásának eredménye bizonyítékként felhasználásra kerül, azonban a védelmét a lehetőségekhez képest ebben az esetben is biztosítani kell. Ilyenkor a tisztességes eljárás-hoz való jog már nem csupán a pusztán megismerhetőséget teszi szükségessé, de adott esetben a bizonyíték, a bizonyítási eszköz – vagyis magának a fedett nyomozónak – a támadhatóságát, vizsgálhatóságát is. A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: régi Be.) a fedett nyomozó esetében az alkalmazásról készített, a nyomozó hatóság vezetője – tehát nem is a fedett nyomozó – által aláírt jelentést tekintette bizonyítási eszköznek.²⁶ E rendelkezés szigorú – álláspontom szerint vitatható – értelmezése azt eredményezte, hogy a gyakorlatban nem kerülhetett sor a fedett nyomozó tanúkénti kihallgatására²⁷, még akkor sem ha az alkalmazás ténye, sőt akár magának a fedett nyomozónak a személye is kétséget kizáróan azonosítható volt. Nem zárható ki, hogy egyes esetekben, a közvetlen megvizsgálhatóság hiánya eredményezhette azt a bizonytalanságot, amely miatt a bíróság – pusztán a jelentés tartalmára támaszkodva – nem tudta kizárni a jogellenes provokációt vagy a védelem által előterjesztett védekezést.²⁸ Más esetekben a védekezéshez való jog sérülhetett azáltal, hogy a fedett nyomozó által tapasztaltak a védelem által nem voltak közvetlenül vizsgálhatók.

A Be. mindezekre, illetve az e körben azonosított gyakorlati tapasztalatokra figyelemmel változtatott a fedett nyomozó alkalmazása eredményének felhasználási szabályain és kifejezetten biztosította – meghatározott feltételekkel – a fedett nyomozó tanúkénti kihallgatásának lehetőségét. Várható volt, hogy az új törvényi lehetőség a gyakorlatban, előre nem vagy nehezen azonosítható problémákat fog felszínre hozni. A Be. novella előkészítése során felmerült jogalkalmazói visszajelzések ezt igazolták is, azonban a megfogalmazott javaslatok mégsem a visszarendezés igényét vetették fel, hanem – elfogadva az új szabályozás bizonyítással kapcsolatos előnyeit – a fedett nyomozó védelmét biztosító gyakorlati megoldásokra tettek javaslatot.

26 Régi Be. 178. § (3) és (4) bekezdés.

27 Mészáros Bence doktori értekezésében ezzel szemben a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma 1999/901 számú állásfoglalása alapján úgy foglalt állást, hogy a fedett nyomozó a régi Be. alapján különösen védett tanúvá volt nyilvánítható, vagyis tanúként kihallgatható volt (MÉSZÁROS Bence: i. m.: 108. o.)

28 A Fővárosi Törvényszék 14.B.112/2015/35. számú határozatában részletesen és hosszasan elemezte, hogy pusztán az alkalmazásról készített jelentés alapján miért nem tudta kizárni a védelem által előadott magyarázatot: „Felmerül a kérdés, hogy lehet-e más értelme a párbeszédnek. (...) A bíróságban az a határozott meggyőződés alakult ki, hogy a történetek magyarázhatók akként is, ahogyan azt (...) I. r. vádlott előadta. Ez pedig kétséget ébreszt abban, hogy csak az a magyarázat lehet hiteles, amit az ügyész perbeszédében a bíróság elé tárt.”

A Be. novella mindezeknek megfelelően pontosította a fedett nyomozó idézésének és személyazonosságának igazolására vonatkozó szabályait²⁹, amely a Védelmi Programban részt vevő személy idézésére, megjelenésének biztosítására vonatkozó szabályozáshoz hasonlóan alapvetően a foglalkoztató szerv útján biztosítja a fedett nyomozó elérhetőségét, azonosítását ezzel is segítve a védelmét. Részletes, a jogintézményhez igazodó sajátos szabályokkal egészült ki a fedett nyomozó telekommunikációs eszköz útján történő kihallgatásának szabályozása is.³⁰ Az új rendelkezések alapján a fedett nyomozó személye felfedésének fokozott kockázata okán erre csak a fedett nyomozót foglalkoztató szerv hozzájárulása esetén kerülhet sor, továbbá a foglalkoztató szerv határozhatja meg a technikai feltételeket, a torzítás módszerét, az elkülönített helyiség helyszínét, valamint lehetőség van arra, hogy a fedett nyomozóval egy helyen kizárólag a foglalkoztató szervnek a fedett nyomozó személyazonosságának megállapítására jogosult tagja lehessen jelen. Az új rendelkezések továbbra sem zárják ki a fedett nyomozó más módon történő kihallgatását (írásban, kiküldött, megkeresett bíróság útján). Összességében a szabályozás – az állam büntetőjogi igényéhez és a tisztességes eljárás követelményéhez igazodóan – a vád kockázatává teszik, hogy a fedett nyomozó alkalmazásának eredménye felhasználásra kerül-e és amennyiben igen milyen módon. E körben tehát a vádhatóság feladata és felelőssége – a foglalkoztató szervvel együttműködve – annak mérlegelése, hogy a bizonyítás érdekében a fedett nyomozó személyét és jövőbeni alkalmazhatóságát milyen mértékű kockázatnak teszi ki.

A Be. a titkosan együttműködő alkalmazását a fedett nyomozóra vonatkozó szabályok szerinti azonos elvek mentén kívánta szabályozni. Ez érhető tetten már önmagában a szabályozás tényében is, hiszen a titkosan együttműködő személy alkalmazása többnyire nem is bizonyíték, hanem információ beszerzése érdekében történik, így a perjogi értelemben vett bizonyítás, illetve bizonyíték érvényessége szempontjából nincs is különösebb jelentősége. A szabályozás ténye és egyes részletszabályai ugyanakkor utaltak arra, hogy a fedett nyomozó és a titkosan együttműködő személy jogintézménye között nincs érdemi különbség. Erre utal az is, hogy az átvásárlás esetén a Be. általánosságban hívta fel a fedett nyomozóra vonatkozó szabályok alkalmazhatóságát.³¹ A leplezett eszközök alkalmazása eredményének felhasználására vonatkozó szabályok között ugyanakkor elmaradt az együttműködőre vonatkozó sajátos szabályok kidolgozása és a jogalkalmazói tapasztalatok alapján is azonosítható volt az együttműködővel kapcsolatos védelem hiányossága. Ez a gyakorlatban azt eredményezte, hogy az együttműködő büntetőeljárás keretében történő alkalmazása rendkívüli módon elnehezült, szinte ellehetetlenült. A Be. novella a Be. 255. §-ának kiegészítésével általánosságban kívánja biztosítani a fedett nyomozóra vonatkozó rendelkezések – felhasználási korlátok, védelmi intézkedések, garanciális biztosítékok – használatát.

29 Be. 255 § új (2a) bekezdése.

30 Be. 255. § új (3a) és (3b) bekezdései.

31 Be. 226. § (3) bekezdés.

A fedett nyomozót és az együttműködőt érintő változások mellett a Be. novella a kommunikáció tényének és eszközének azonosításához használható új leplezett eszköz alkalmazásának lehetőségét vezette be,³² másrészt az együttműködő bevonása, illetve a büntetőeljárásban alkalmazott együttműködő információjának ellenőrzése érdekében lehetővé tette műszeres ellenőrzés³³ alkalmazását.

A kommunikáció tényét, eszközét azonosító technikai eszköz szabályozását kodifikációs szempontból két körülmény indokolta: egyrészt indokolt elhatárolni az intézményt a kommunikáció tartalmának megismerésre irányuló bírói, illetve külső engedélyhez kötött eszközöktől. Másrészt az eszköz használatát a TIGYtv. 2018. július 1. napjával már bevezette a jogrendszerbe.³⁴ Ezzel olyan szabályozási környezet alakult ki, hogy az eszköz alkalmazhatósága, jogi helyzete a büntetőeljárásról kívül rendezett volt, míg a büntetőeljárás keretei között ez akár törvénysértőnek is tűnhetett. A szabályozás tehát kodifikációs szempontból egy rendezetlen helyzetet tisztázott, annak ellenére, hogy az eszközhasználat szabályozása garanciális szempontból nem feltétlenül szükséges. E technikai eszköz használata nagyon hasonló egy rejtett figyelés során az észlelést – látást, hallást – segítő technikai eszközökhöz, vagy a távolból történő helyzetmeghatározást lehetővé tevő technikai eszközökhöz (pl. GPS eszköz) képest. Ezek használatához pedig külön törvényi felhatalmazás nem szükséges. A megszerzett információk ráadásul nem különböznek a szolgáltatókat érintő adatkéréssel megszerezhető adatoktól, amelyek bűnügyi adatok elemzésével, kezelésével is többnyire megszerzethetők lennének. Ugyanakkor az ilyen jellegű eszközök alkalmazása során egy informatikai rendszerhez történik közvetlen hozzáférés, illetve esetenként a rendszer bizonyos mértékű működtetésére is sor kerül, kerülhet, ezért a magánszférához kapcsolódó adatkörök válnak érintetté, így végső soron alapjogi szempontból is indokolt a megfelelő törvényi keretek kialakítása.

A titkosan együttműködő személyt érintő műszeres ellenőrzés lehetősége a Be. novella sajátos, ugyanakkor az új szabályozási rend logikáját követő, annak bemutatására alkalmas módosítása. A Be. és a TIGYtv. rendszere az ágazati jogszabályokba tartozó, rendészeti célú alkalmazásnak tekinti a leplezett eszközök infrastruktúráját védő, biztosító alkalmazást.³⁵ A különleges eszközök biztosítása, védelme nem bizonyítási célt szolgál, ezért az ágazati törvények szabályozzák a fedett nyomozó védelme, a leplezett eszközök alkalmazását lehetővé tevő fedőokiratok, fedővallalkozások létrehozása, vagy éppen a leplezett eszköz telepítése érdekében alkalmazható különleges eszközöket. Ahogy tehát a fedett nyomozó védelme, úgy az együttműködő bevonása, védelme, ellenőrzése is rendészeti célú tevékenység, ezért helyes e rendelkezésnek az ágazati törvény

között történő szabályozása. Ennek ellenére joggal vehető fel, hogy a titkosan együttműködő személy által rendelkezésre bocsátott információ ellenőrzése már inkább büntetőeljárás érdeket szolgál. Nem kifogásolható azonban az a megközelítés sem, hogy az információ ellenőrzése nem választható el az együttműködő működtetésétől, megbízhatóságának vizsgálatától, védelmétől, ezért elfogadható annak infrastruktúrához tartozó kérdésként történő kezelése. Ebben a viszonyrendszerben a büntetőeljárás érdeke az információ felhasználásától kezdődik, amelynek infrastrukturális jellegű tulajdonsága az informátor megbízhatósága. Ez a szabályozási logika azért sem kifogásolható, mert az információ ellenőrzésének valójában nincs garanciális jelentősége. A büntetőeljárás során az információ a bizonyításban nem játszik szerepet, arra bűnösség megállapítása nem alapozható. Az információ felhasználására lényegében kizárólag a nyomozás során kerülhet sor, leginkább a nyomozás irányát befolyásoló, a bizonyítási eszközök beszerzését segítő elemként. Ahhoz, hogy az információ a perrendszerű bizonyításban is szerephez jusson bizonyítási eszközzé kell „alakulnia”. Erre tipikusan bizonyítási cselekmény formájában (kutatás, szemle), vagy kihallgatás alapján (a titkosan együttműködő személy tanúkénti kihallgatásával) kerülhet sor. Amennyiben az információ a büntetőeljárásban felhasználható bizonyítékká alakul, úgy annak ellenőrzésére is már a Be. keretei között, pl. műszeres vallomás ellenőrzésével kerülhet sor. Ameddig azonban a titkosan együttműködő személy „csupán” információforrásként jelenik meg, az ellenőrzés kezelhető rendészeti kérdésként is. Mindezt támasztja alá az első látásra szemantikainak tűnő, ugyanakkor az előbbieken bemutatott szabályozási logikát követő azon körülmény is, hogy a Be. keretei között a poligráf mint jogintézmény műszeres vallomásellenőrzésként³⁶ van definiálva. Az információforrásként szolgáló titkosan együttműködő személy a büntetőeljárásban értelmezhető bizonyítási eszközt nem szolgáltat, tanúvallomást nem tesz, így vallomás hiányában a vallomás műszeres ellenőrzése sem lehetséges. Amennyiben azonban a titkosan együttműködő személy vallomást tesz és saját személyében bizonyítási eszközzé válik, a vallomásának ellenőrzésére már kizárólag a Be. 212. §-a alapján kerülhet sor.

JEGYZŐKÖNYV HITELESÍTÉSE

Végezetül a Be. novella³⁷ egy sajátos, az informatikai fejlődés sarkallta módosításáról indokolt szót ejteni. Az elektronikus kapcsolattartás az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló 2015. évi CCXXII. törvény (a továbbiakban: E-ügyintézési törvény) rendelkezése alapján 2018. január 1. napjától – tehát még a Be. hatálybalépése előtt – vált kötelezővé a büntetőeljárásban. E szabályrendszer egyaránt érintette a büntetőeljárásban eljáró szervek és az abban részt vevő személyek közötti kapcsolattartást. Az informatikai lehetőségek, az elektronikus ügyvitel

32 Be. 215. § új (9) bekezdése.

33 Rtv. 64. § módosított, illetve új i) és j) pontjai.

34 Nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény 54. § (1) bekezdés j) pontja, Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 54. § e) pontja, Rtv. 66. § (1) bekezdés e) pontja.

35 SZENDREI Ferenc – NYESTE Péter: *A bűnügyi hírszerzés kézikönyve*, Dialóg Campus, Budapest, 2019, 57. o. http://real.mtak.hu/108971/1/Web_PDF_A_bunugyi_hirszerzes_kezikonyve.pdf; sessionidA10C3F89D0039B6B7AA7C6DCC8C40B4B sequence1 (letöltve: 2020. december 6.).

36 Be. 212. §.

37 E rendelkezések kidolgozása is a Be. novellában került sor, azonban azok hatályba léptetéséről szintén a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készültségről szóló 2020. évi LVIII. törvény rendelkezett 2020. június 18. napjával.

ennek ellenére már lényegesen korábban is ismert volt, hiszen Robotzsaru informatikai ügyviteli rendszerét a rendőrség már lassan több évtizede használja³⁸, amely alapján a nyomozó hatóságok a büntetőeljárás során keletkezett ügyiratokat a Robotzsaru rendszerben kezelik. Ennek ellenére a Be. előkészítése során is meglepő volt, hogy a büntetőeljárás törvény szabályozási logikája milyen mértékben kötődik a papíralapú ügyintézési folyamatokhoz, amely indokolta egyebek mellett azt is, hogy a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény hatálybalépésével összefüggő egyes törvények módosításáról szóló 2017. évi CXCVII. törvénnyel (a továbbiakban: 2017. évi CXCVII. törvény) még a Be.-t is módosítani kellett annak hatálybalépése előtt. „Az új Be. néhány rendelkezése kifejezetten papíralapú ügyiratkezelésre és kapcsolattartásra íródott, amit az elektronikus ügyintézés és kapcsolattartás új szabályaira tekintettel felül kell vizsgálni, és az olyan ügyviteli szabályokat, amelyek kifejezetten papíralapú dokumentumokra (jegyzőkönyvek, határozatok) vonatkoznak, technológiasemlegessé kell tenni. Ennek megfelelően a törvény az aláírással, példánnyal, kiadmánnyal, összefűzött, illetve eredeti ügyirattal kapcsolatos rendelkezéseket úgy módosítja, hogy azok elektronikus ügyiratok esetén alkalmazhatók legyenek.”³⁹ Emellett a 2017. évi CXCVII. törvény több helyen módosította az „aláírás” fogalomhasználatát is, hogy a szabályozás megfeleljen az E-ügyintézési törvény minősített vagy minősített tanúsítványon alapuló fokozott biztonságú elektronikus aláírással kapcsolatos előírásainak. Mindezek ellenére a jegyzőkönyv aláírásával kapcsolatos szabályok a Be.-ben változatlanok maradtak, amelynek nyilvánvalóan garanciális szerepe volt.⁴⁰ A büntetőeljárásról szóló későbbi törvényeink ennek megfelelően részletesen szabályozták, hogy a kihallgatásról készült jegyzőkönyvet kinek (hatóság tagjának, kihallgatott személynek, tolmácsnak, védőnek stb.), hol (végén, minden oldalon stb.) kell aláírni. A jegyzőkönyv aláírásának ilyen módon történő szabályozása egyrészt biztosította a jegyzőkönyv hitelességét, valamint a hitelesség vizsgálhatóságát. A szabályozás egyfajta jogszabályi vélelmet állított fel arra nézve, hogy a jegyzőkönyv aláírásának elismerésével a nyilatkozó a jegyzőkönyv valóságtartalmát is elismeri. Emellett az aláírás írásszakértő általi vizsgálhatósága azt is garantálta, hogy vita esetén az aláírás eredete – és ezzel, az előbbi törvényi vélelem okán, a jegyzőkönyv tartalmának hitelessége – megítélhető volt. Ezen alaki hitelesség ellenére a gyakorlatban nem volt példanélküli, hogy a jegyzőkönyv tartalmát, az egyes nyilatkozatok pontos

megfogalmazását érintően utóbbi vita alakult ki, amely kérdések pusztán az aláírás hitelességének vizsgálatával azonban már nem voltak tisztázhatók.

A jegyzőkönyv aláírása szabályozásának másik következménye pedig az lett, hogy a törvényi rendelkezések alaki érvényességi kellékké váltak, vagyis a nem a törvénynek megfelelő alakissággal hitelesített jegyzőkönyv érvénytelen volt, bizonyítékként nem volt felhasználható. Amennyiben a jegyzőkönyv tartalmát tekintve utóbbi nem alakult ki vita, ennek nem volt különösebb jelentősége, hiszen a bíróság előtt a kihallgatás megismételhető, különösebb nehézség nélkül fenntartható volt. Ennek ellenére az alakosság törvényi előírása magában hordozta az érvénytelenség indokolatlan kockázatát is. A technikai fejlődés eredményeként az eljárási cselekményen törtétek megfelelő rekonstruálására már nem csupán az írásbeli jegyzőkönyv alapján kerülhetett sor, hanem az arról készült kép- és hangfelvétel vagy hangfelvétel készítésével, felhasználásával is. Ennek ellenére a jegyzőkönyv alakosságával kapcsolatos szabályozás nem változott és az elektronikus ügyintézés kezdeti lépései sem látszottak megingatni a jogintézmény szilárdságát.

A technológiai fejlődés mégis kihívás elé állította a szabályozás merevségét, mert az a büntetőeljárásban eljáró szervek innovatív megoldásai alkalmazásának a gátjává vált. A probléma a gyakorlatban két jogintézménynél, a telekommunikációs eszköz alkalmazásánál, valamint a rendőrség által kifejlesztett e-szemle-alkalmazás használata során jelentkezett. Előbbi esetben a kihallgatott személy eltérő helyszínén – elkülönített helyszínén – tartózkodik az eljárási cselekmény helyszínétől, ahol az eljárási cselekményt folytató hatóság tagja tartózkodik és ahol a jegyzőkönyv készül. A fizikai távolság ilyen esetben lényegében lehetetlenné teszi a jegyzőkönyv alakilag szabályszerű elkészítését. Különösen azért volt aggályos ez az alaki akadály, és mutatja a szabályozás öncélúságát, mert a Be. 125. § (2) bekezdése alapján, telekommunikációs eszköz használata esetén a kapcsolatot biztosító felvételt rögzíteni kell, vagyis a jegyzőkönyv tartami hitelessége ilyen módon kétséget kizáróan ellenőrizhető. A másik gyakorlati nehézség a rendőrség rendkívül innovatív, a rendőri munkát, a munkavégzés színvonalát, a szemle eredményének felhasználhatóságát nagy mértékben elősegítő informatikai megoldásával, az e-szemle-alkalmazás használatával összefüggésben merült fel. A fejlesztés lényege egy olyan informatikai alkalmazás létrehozása volt, amely egy interaktív sablon segítségével gyors, ugyanakkor rendkívül precíz és szemléletes, az eljárási cselekmény rekonstrukcióját kiválóan segítő elektronikus jegyzőkönyv létrehozását biztosítja. Az újszerűség értékeléséhez hozzátartozik annak ismerete is, hogy az alkalmazás kifejlesztés előtt egy külső helyszínén végrehajtott szemle jegyzőkönyvezésére – megfelelő informatikai támogatottság hiányában, illetve az eljárási cselekmény dinamikája okán – szinte kizárólag kézzel írt módon kerülhetett sor. Az eljárási cselekmény végén a kézírással készített jegyzőkönyv hitelesítésére – aláírására – került sor, majd annak számítógéppel szerkesztett példányt kellett elkészíteni.⁴¹ Az e-szemle-alkalmazás ezzel szemben

38 A Robotzsaru-2000 integrált ügyviteli és ügyfeldolgozó rendszer üzemeltetési feltételeinek biztosítására, a területi és országos szintű alkalmazás bevezetéséről szóló 29/2000. (BK 18.) BM utasítás már azt tartalmazza, hogy a rendszer 2000. január 1. napjával bevezetésre került, és a mai napig hatályos, a Robotzsaru integrált ügyviteli, ügyfeldolgozó és elektronikus iratkezelő rendszer egységes és kötelező használatáról, jogosultsági rendjéről, az adatvédelem, valamint a rendszerfejlesztés előírásairól szóló 18/2011. (IX. 23.) ORFK utasítás már 2011-ben általános kötelezettségként határozta meg a Robotzsaru rendszer használatát.

39 2017. évi CXCVII. törvény 508–522. §-hoz fűzött miniszteri indokolás.

40 Már a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. törvénycikk 121. §-a akként rendelkezett, hogy „(a) jegyzőkönyvet, illetőleg ennek minden ívét a kihallgatott és a közreműködött egyének aláírják, esetleg kézjegyükkel látják el. Utóbbi esetben a nevet a jegyzőkönyvvezető írja alá s ennek megtörténtét megjegyzi. Az aláírás, illetőleg kézjeggyel való ellátás elmaradásának oka megemlíthető.”

41 A nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól szóló 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet 8. §.

hordozható informatikai eszköz felhasználásával – mobiltelefon, tablet, laptop – készül, ezért a jegyzőkönyv elektronikus okiratként készül el, amelynek fizikai aláírására csak a kinyomtatást követően kerülhetne sor. Ez vagy mobil nyomtatók – rendkívül költséges – használatát igényelte volna, vagy a jegyzőkönyv utólagos – az eljáró szerv székhelyén történő kinyomtatást követő – aláírásával lett volna megoldható, ami viszont sértené a jegyzőkönyv egyidejűségének⁴² elvét, ami ugyanakkor fontos garanciális szabály.

A bemutatott gyakorlati nehézségek – különösen az új rögzítési lehetőségek tükrében – egyértelműen rávilágítottak arra, hogy a jegyzőkönyv elkészítésének szabályai indokolatlanul formalizált, öncélú alakissá váltak, és a rugalmatlan szabályozás elszakadt annak eredeti tartalmától. A jegyzőkönyv aláírása ugyanis nem formai, hanem hitelességi kérdés. Azt a célt szolgálja, hogy az eljárási cselekménnyel érintett személy közreműködésével – különösen amennyiben saját nyilatkozatáról van szó – hitelt érdemlően igazolható legyen, hogy a jegyzőkönyv tartalma megfelel az eljárási cselekményen történteknek. A Be. novella e tartalmi cél érdekében alakította át a jegyzőkönyv aláírásának szabályait, és változtatta meg azokat a jegyzőkönyv – technológiásemleges – hitelesítésének kérdésévé. A Be. 360. § új (2) és (3) bekezdése alapján az ügyész és a nyomozó hatóság gondoskodik arról, hogy a jegyzőkönyv hitelesítése előtt annak tartalmát a jogszabályban meghatározott, az eljárási cselekményen jelen lévő büntetőeljárásban részt vevő személy megismerje, majd az észrevétlenül nem megváltoztatható módon lezárt jegyzőkönyvet az eljárási cselekményt végző ügyész vagy nyomozó hatóság tagja a hitelesítésben való közreműködésre köteles személlyel együtt jogszabályban meghatározott módon hitelesíti. A jegyzőkönyv hitelesítésének részletszabályait a 12/2018. IM rendelet új V/A. Fejezete tartalmazza.

A szabályozás tehát a hitelesség három sarokpontját határozta meg: egyrészt biztosítani kell, hogy az eljárási cselekményen részt vevő személy a jegyzőkönyv tartalmát megismerje. Ezzel biztosítható, hogy a jegyzőkönyvet készítő, ezért annak tartalmi megfelelőségét érintően szükségszerűen elfogult hatóságtól független, az eljárási cselekményen történeteket szintén ismerő személy a jegyzőkönyv tartalmát megismerje, ellenőrizze. Másrészt a megismerést követően, a kölcsönösen elfogadott tartalmú vagy az eltéréseket, vitatott pontokat a jegyzőkönyvben feltüntető jegyzőkönyvet észrevétlenül megváltoztathatatlan módon le kell zárni. A megváltoztathatatlanság azt az elvárást fogalmazza meg, hogy a jegyzőkönyvnek olyan formát kell ölteni, ami biztosítja, hogy amennyiben annak tartalmát megváltoztatják az utóbb különösebb vizsgálat nélkül is észlelhető. Ennek legtipikusabb megoldása a számítógéppel készített jegyzőkönyv kinyomtatása, hiszen a papíralapon elkészült jegyzőkönyv változtatása (vagy ahogy azt az 1896. évi XXXIII. törvénycikk használta: „vakarása”⁴³) többnyire jól láthatóvá, illetve vizsgálhatóvá válik. Elektronikus okiratok esetében tipikusan ilyen lezárásnak tekinthető, ha az okiratot elektronikus aláírják, amely az okiratot

egy olyan konténerbe vagy „burokba” zárja, amelynek módosítása csak az elektronikus aláírás megsértésével, érvénytelenítésével történhet. Végezetül a lezárást követi a hatóság, valamint az eljárási cselekményen részt vevő más személyek hitelesítése. A hitelesítés köti össze és zárja le végérvényesen a megismert jegyzőkönyv tartalmát a lezárt jegyzőkönyv tartalmával, vagyis igazolja, hogy a résztvevők által megismert jegyzőkönyv azonos a lezárt és általuk hitelesített jegyzőkönyvvel. Látható, hogy az új, tartalmi meghatározás minden eleme megfeleltethető a korábbi alaki szabályoknak [megismerés (1), leírás/kinyomtatás (2), hatóság aláírása és résztvevő aláírása (3)], azzal a különbséggel, hogy így már a papíralapú megoldástól eltérő technológiai módszer is alkalmazhatóvá válik. A 12/2018. IM rendelet 44/A. § (6) bekezdés a–c) pontjai ennek megfelelően alapvetően három hitelesítési megoldást nevesítenek: papíralapú (aláírás), elektronikus (elektronikus aláírás) és egyéb. Ez utóbbi tarthat igényt némi magyarázatra, ahol – például az e-szemle alkalmazása során is – bizonyos hibrid vagy atipikus megoldások kidolgozására is sor kerülhet, amennyiben az előbb bemutatott tartalmi feltételek teljesülnek. Ennek megfelelően elképzelhető az elektronikus lezárt okirat papíralapú vagy videofelvétellel történő hitelesítése, amikor a közreműködő személy az elektronikus zár olyan egyedi azonosítóját ismerteti (írja le és alá, mutatja fel, olvassa be), amellyel a nyilatkozata egyértelműen és megváltoztathatatlanul összeköthető a lezárt okirattal. Ugyancsak ez a rendelkezés teszi lehetővé a jegyzőkönyv például ujjnyomatolvasóval vagy hangmintával történő hitelesítést. Az előbbi a mai mobiltelefonok használata során szinte teljesen elfogadott azonosítási eszközzé vált, akár banki műveletek elvégzésére is.

ÖSSZEGZÉS

Pusztán a Be. novella terjedelmét tekintve is kijelenthető, hogy a módosítás jelentős mérföldkönek tekinthető. A Be. novella előkészítése során ugyanakkor mindvégig arra törekedtünk, hogy a módosítás ne változtasson a Be. alapvetésein. A jelentős mértékű és terjedelmű változások ellenére, ezért meggyőződésem, hogy a Be. novella nem hozott koncepcionális változást, csupán végigjárta – pontosabban végigjárni törekedett – azt az utat, amelyre a Be. rátért. E törekvés esetenként csupán a fogalmi vagy szabályozási koherencia kialakítását, máskor egy-egy új vagy újjá alakított jogintézmény kiteljesedését, ellentmondásainak feloldását célozta. Szerencsésen elmaradt az az oly sokszor jellemző fordulat, amikor egy rendszer még azelőtt fordul vissza a korábbi megoldásokhoz, modellhez, mielőtt az új szabályozás igazolhatná erőnyeit, ahogy az ahhoz hasonló változás is elmaradt, amikor egy rövid időszak esetleges negatív vagy nem kellően pozitív tapasztalatai idő előtti csapongó, gyökeres változást indukálnak. A Be. novella még a valóban új kihívások esetén is inkább átfogó, dogmatikailag illeszkedő megoldásokra törekedett, mint új jogintézmények „feltalálására”.

Az előző lapszámban megjelent, valamint a jelen tanulmányban a nyomozást érintő jelentősebb módosítások bemutatásával tettem kísérletet mindezek igazolására. A bün-

42 Be. 360. § (1) bekezdés: Az eljárási cselekményről a jegyzőkönyvet egyidejűleg kell elkészíteni.

43 1896. évi XXXIII. törvénycikk 122. §: A jegyzőkönyvön vakarással semmit sem szabad változtatni.

cselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy szabályozása minden újdonsága ellenére csupán befejezte azt, amit a Be. célul tűzött ki maga elé. A védő ki-
rendelésével kapcsolatos szabályok vagy a leplezett eszkö-
zöket érintő módosítások esetében ugyancsak sikerült
megmaradni a Be. által lefektetett sarokpontok között és
ennek mentén biztosítani a szabályozás jobb alkalmazható-
ságát. A Barnahus módszer, illetve a jegyzőkönyv hitelesíté-
sével kapcsolatos módosításokban pedig egyaránt közös,
hogy a Be. novella nem egy indokolatlanul technokrata, túl-
cizellált szabályozás kialakítására törekedett, hanem egy
rugalmas, az új igényeknek megfelelő, ugyanakkor első-

sorban a probléma által felvetett alapkérdések megválaszoló-
sára koncentrált tartalmi szabályozást alakított ki. Így való-
jában nem új jogintézmények jöttek létre, hanem
a szabályozás vált alkalmassá arra, hogy befogadja és alkal-
mazhatóvá tegye a gyakorlatban megjelent innovatív meg-
oldásokat. A Be. novella előkészítésének szellemisége sem
képes biztosítani, hogy a Be. módosításának igénye a közel-
jövőben fel se merüljön. Az előkészítés folyamata és koncep-
ciója alapján talán mégis remélhető, hogy hasonlóan nagy
terjedelmű módosításra jó ideig nem lesz szükség.